

Agent al schimbării. Migrație și schimbare socială într-o țară de emigrație

Anatolie Coșciug

Scurtă descriere a proiectului de cercetare

Având între 3 și 4 milioane de persoane în afara țării, migrația românească este privită astăzi drept una dintre cele mai mari, complexe și dinamice fenomene migratorii în Europa (Anghel et al. 2016, Sandu 2005). Această emigrație în masă, așa cum a fost argumentat în numeroase studii, a adus schimbări majore în țări de destinație precum Italia, Spania, Germania, Marea Britania și alte state unde grupuri semnificative de imigranți români s-au stabilit în ultimele decenii (Favell 2008, Ban 2012, Marcu 2012, Fox et al. 2012). Dar această emigrație în masă a românilor către vestul Europei poate să producă schimbări nu doar în țările de destinație ci și în cea de origine, o tema mai puțin discutată în literatura de specialitate.

Un astfel de exemplu este și comerțul transnațional cu automobile folosite, o activitate care s-a dezvoltat foarte mult în ultima perioadă în întreaga regiune a Europei de Centrale și de Est. De exemplu, importul de automobile folosite în România s-a dezvoltat la nivelul la care două din trei vehicule care sunt astăzi în circulație au fost importate ca produse folosite din Europa de Vest în ultimele două decenii (Coșciug și alții 2017). În acest context, importul de mașini second-hand oferă un exemplu prin care se poate înțelege mai bine felul în care migrația poate aduce schimbări în țările de origine a imigranților. Mai specific, această cercetare arată felul în care migrația internațională din România a ajutat la dezvoltarea importului de automobile second-hand și cum, în schimb, volumul mare de vehicule importate a dus la restructurarea mai multor aspecte ale vieții de zi cu zi în România. Astfel, această cercetare oferă o perspectivă mai largă asupra modului în care migrația internațională a contribuit la schimbările sociale prin care societatea românească a trecut în perioada de după căderea regimului comunist și aderarea la Uniunea Europeană, evidențiind în special rolul remiterilor financiare și sociale sau a schimbării identității colective.

Proiectul de cercetare urmărește în primul rând să identifice cum și de ce importul de automobile second-hand s-a dezvoltat în contextul migrației masive a românilor spre țările de vestul Europei din ultimele trei decenii iar în al doilea rând cum această dezvoltare a dus la schimbarea mai multor aspecte ale vieții de zi cu zi (*mundane level social change – Anghel et al. 2019*) în România. În acest context, această cercetarea are trei contribuții majore în domeniul sociologiei migrației care sunt evidențiate mai jos.

În primul rând, o contribuție importantă este adusă la dezbaterile privind rolul migrației internaționale în dezvoltarea societăților de origine a imigranților. Există numeroase studii care evidențiază felurile în care migrații pot aduce sau genera schimbări în țările de origine, de la restructurarea ierarhiilor sociale, la dezvoltare economică, schimbarea identităților colective sau promovarea valorilor democratice (Van Hear 2010, Castles 2012, Amelina et al. 2016). Cu toate acestea, există puține studii care să analizeze ce impact poate avea migrația asupra țărilor de origine în contextul activităților economice transnaționale în care numeroși imigranți se implică adesea cu succes. Cercetarea de față vine astfel în întâmpinarea acestei preocupări de a analiza antreprenoriatul transnațional din perspectiva impactului pe care această activitate economică îl poate avea asupra țărilor de origine a imigranților.

În al doilea rând, cercetarea poate contribui la discuțiile privind emergența și dezvoltarea antreprenoriatului transnațional (*transnational entrepreneurship*). Antreprenoriatul transnațional este un concept tot mai des folosit în literatura de specialitate dar și în sfera politicilor publice. Anumite forme de antreprenoriat care conectează țările de origine și de destinație a imigranților, precum firmele de transport persoane sau pachete, magazinele cu 'produse etnice' (*ethnic shops*) sau alte firme de import/export, sunt adesea prezentate în detaliu în literatura de specialitate (Drori et al. 2009, Levitt 2001, Bagwell 2015). Cu toate acestea, se știu puține lucruri despre importul de autovehicule folosite ca o formă de comerț transnațional. Astfel, această cercetare poate evidenția cum funcționează acest tip de antreprenoriat transnațional mai puțin studiat și să cum se asemănă sau diferențiază de alte forme transnaționalism economic.

În al treilea rând, cercetarea poate ajuta la înțelegerea anumitor transformărilor sociale mai largi prin care a trecut societățile din Europa Centrală și de Est în ultimele 3 decenii. Lucrând cu concepte precum remiteri financiare și sociale și cum au fost acestea folosite în dezvoltarea importului de vehicule folosite, cercetarea contribuie la înțelegerea altor două fenomene direct legate dar puțin studiate în legătura cu migrația internațională: schimbările identităților colective religioase și a regimului de siguranță a traficului rutier.

Nu în ultimul rând, cercetarea folosește o metodologie mixtă de colectare și analiza a datelor. Astfel, proiectul de cercetare poate contribui la o mai bună înțelegere a modului în care datele calitative și cantitative pot fi folosite pentru o mai bună reprezentare a schimbărilor pe care migrația internațională le poate avea asupra țărilor de origine.

Designul cercetării

Designul de cercetare al acestui proiect pleacă de la asumțiile metodologice specifice unei cercetări de tip etnografie multi-situată (*multisided ethnography* - Marcus 1995), urmărind

importul de mașini second-hand prin toate locațiile geografice (*geographical localities*) prin care acestea trec în drumul lor din vestul spre estul Europei. Astfel, cercetarea presupune colectarea de date în țările de unde acest tip de autovehicule sunt importate (de exemplu Germania, Austria, Olanda, etc.), în țările de tranzit (Cehia, Slovacia, Ungaria, etc.) și în țările de destinație (România, Republica Moldova). Date despre importul de mașini folosite nu au fost colectate doar din diferite spații geografice dar și din diverse spații virtuale (cyberspace) care oferă informații suplimentare despre acest fenomen (Wittel 2000). Astfel, datele colectate acoperă toate stagiile virtuale sau fizice ale importului de automobile folosite, de la căutarea și rezervarea mașinii în țara de export, la pregătirea actelor pentru export, transportul automobilului în țara de import, pregătirea pentru revânzare, revânzarea și efectele aduse de cumpărarea și folosirea acestor tipuri de automobile.

Procesul de colectare a rezultat în date calitative și cantitative. Datele calitative au fost colectate prin intermediul a 32 de interviuri semi-structurate cu antreprenori și alte persoane cheie (funcționari publici, preoți, etc.) care dețin informații despre importul de mașini. Pe lângă interviurile semi-structurate, o serie de notițe de teren au fost colectate din toate etapele procesului de import a mașinilor folosite. Notițele de teren includ descrierea modurilor în care sunt căutate, negociate, importate sau reparate mașinile, dar și descrieri (*mapping*) a mai multor piețe de mașini din România și Germania. Aceste descrieri includ aspecte precum tipurile și modele de mașini de vânzare, prețurile de vânzare/cumpărare, descrieri ale vânzătorilor și clienților, organizarea piețelor și alte aspecte relevante.

Un alt aspect important al metodologiei de cercetare ține de combinarea metodelor de cercetare calitative și cantitative. Astfel, au fost colectate date folosind atât metode calitative (interviuri semi-structurate, notițe de teren) cât și metode cantitative (date agregate, chestionar) pentru o mai bună înțelegere a fenomenului. Utilizarea celor două tipuri de metode a fost de o manieră *sequential transformative* care presupune că abordările cantitative vin în completare celor calitative.

În ceea ce privește datele cantitative, cercetarea are la bază o serie de baze de date agregate privind numărul de mașini înregistrate în România și tipul lor (automobile noi, utilizate din import sau reînmatriculate), o bază de date privind numărul și tipul de accidente rutiere și o a treia bază de date care se referă la importul de vehicule folosite cu volan pe partea dreaptă importate în România.

Analiza datelor colectate a fost realizată de asemenea folosind abordări calitative și cantitative. În ceea ce privește abordările calitative, am folosit analiza tematică cu coduri (*thematic coding*) pentru a analiza interviurile semi-structurate și notițele de teren folosind

softul Atlas.ti. În ceea ce privește abordările cantitative, am folosit analizele uni și bivariate, precum regresia multiplă și corelația pentru a analiza bazele de date statistice folosind softul PSPP. De asemenea am folosit programul ArcMap pentru a realiza hărți care să faciliteze vizualizarea evoluției în timp și spațiu a importului de automobile folosite.

Bibliografie

- Amelina A./ Horvath, K./ Meeus, B., eds., (2016): *An Anthology of Migration and Social Transformation European Perspectives*. Heidelberg: Springer.
- Bagwell, S. (2015). Transnational entrepreneurship amongst Vietnamese businesses in London. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(2), 329-349.
- Ban, C. (2012). Economic transnationalism and its ambiguities: The case of Romanian migration to Italy. *International Migration*, 50(6), 129-149.
- Castles, S. (2012): Migration and Social Transformation. In: Martiniello, M./ Rath J. (eds.) *An introduction to international migration studies: European perspectives*, Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 155-178.
- Coșciug, A., Ciobanu, S. M., & Benedek, J. (2017). The Safety of Transnational Imported Second-Hand Cars: A Case Study on Vehicle-to-Vehicle Crashes in Romania. *Sustainability*, 9(12), 2380.
- Drori, I., Honig, B., & Wright, M. (2009). Transnational entrepreneurship: An emergent field of study. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(5), 1001-1022.
- Favell, A. (2008). The new face of East–West migration in Europe. *Journal of ethnic and migration studies*, 34(5), 701-716.
- Fox, J. E., Moroșanu, L., & Szilassy, E. (2012). The racialization of the new European migration to the UK. *Sociology*, 46(4), 680-695.
- Levitt, P. (2001). Transnational migration: taking stock and future directions. *Global networks*, 1(3), 195-216.
- Marcu, S. (2012). Emotions on the move: belonging, sense of place and feelings identities among young Romanian immigrants in Spain. *Journal of Youth Studies*, 15(2), 207-223.
- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual review of anthropology*, 24(1), 95-117.
- Remus G.A., Margit F. & Boccagni, P. (2019). *Transnational Return and Social Change. Social hierarchies, ideas, and social identities*. London: Anthem Press.
- Sandu, D. (2005). Emerging transnational migration from Romanian villages. *Current Sociology*, 53(4), 555-582.

Van Hear, N. (2010): Theories of Migration and Social Change. In: *Special Issue of Journal of Ethnic and Migration Studies "Theories of Migration and Social Change"*, Vol. 36, Issue 10, pp. 1531-1536.

Wittel, A. (2000, January). Ethnography on the move: From field to net to internet. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* (Vol. 1, No. 1).